

KULTUR I LÄROBÖCKER FÖRR OCH NU

Jämförelse av kulturinnehållet i läroböckerna HEJA! lukion ruotsi 1 kurser 2 & 3 (1979) och
Fokus kurs 2 (2016)

Anniina Karjalainen
Kandidatavhandling i
svenska språket
Humanistiska fakulteten
Uleåborgs universitet
Juni 2020

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	3
1.1. Syfte	3
1.2. Material och metod	4
2. TEORETISK BAKGRUND	6
2.1. Läroplaner	6
2.1.1. 1985	7
2.1.2. 2015	7
2.3. Kultur	8
2.4. Tidigare forskning	8
3. ANALYS	10
3.1. Bildanalys	10
3.1.1. <i>Fokus</i>	10
3.1.2. <i>HEJA!</i> kurs 2	12
3.1.3. <i>HEJA!</i> kurs 3	13
3.2. Textanalys	14
3.2.1. <i>FOKUS</i>	14
3.2.2. <i>HEJA!</i> kurs 2	15
3.2.3. <i>HEJA!</i> kurs 3	16
3.3. Uppgiftanalys	16
3.3.1. <i>Fokus</i>	16
3.3.2. <i>HEJA!</i> kurs 2	17
3. SAMMANFATTANDE DISKUSSION	19
5. LITTERATUR	21

1. INLEDNING

Kultur är överallt. Det är någonting som alltid har funnits med och som ger oss kunskap och förståelse om språk, det vill säga skapar en omgivning till ämnet vi är intresserade av och hjälper oss att förstå världen omkring. Jag har alltid varit intresserad av språkundervisning och dess historia samt velat veta hur undervisning i allmänhet har utvecklats till vad det är idag, och vilka faktorer påverkar den. Som blivande lärare har jag ett brinnande intresse för allt som handlar om undervisning och nu koncentrerar jag mig på en bit av lärobokhistoria samt dagens kulturinnehåll i läroböcker och skillnader mellan de två tidsperioderna som behandlas i avhandlingen. Sedan från 1960-talet har var och en student haft en rättighet att studera ett annat språk än bara deras modersmål (Sajavaara 2005) och jag intresserar mig för vilken roll kultur har haft i läroböcker i början av språkundervisningen och hur situationen är idag.

I denna kandidatavhandling kommer jag att forska i kultur i de läroböcker jag har – hur syns kulturen, vilka typiska varianter finns det, hur stor del av vardera boken handlar om kultur? De böcker som fungerar som material av avhandlingen handlar om nordisk kultur och de nordiska länderna och därför är det viktigt att man har allt material som är giltigt med tanke på helheten. Mitt forskningsmaterial är från 1979 och 2016 och jag är intresserad av hur mycket kultur har varit med i undervisningen 40 år sedan jämförelsevis idag. Samma ämne har forskats i tidigare och om de kommer jag att ge ett par exempel senare. Ämnet ska studeras mer därför att man kunde lära sig om utveckling av läroböcker och på det sättet utveckla läroböcker i framtiden.

Jag betonar att denna kandidatavhandling och allt innehåll är skrivet ur min egen, subjektiva synvinkel samt av min egen tolkning.

1.1. Syfte

Syftet med denna kandidatavhandling är att kartlägga och forska i hur mycket kultur användes i läroböcker år 1979 och hur mycket det finns i läroboken från 2016. Jag forskar i hur kultur är bunden

till texter, uppgifter och bilder av forskningsmaterialet. De specificerade forskningsfrågorna är följande:

1. Hur stor är skillnaden av kulturinnehållet i boken från 1979 jämförelsevis i boken från 2016?
2. Hur syns kultur och hurdana former har den i forskningsmaterialet?

1.2. Material och metod

Mitt material består av bokserier som heter *Fokus* (2016) och *HEJA!* (1979). Enligt webbplatsen *Otava Oppimisen palvelut* (2016) är bokserien *Fokus* (2016) avsedd för gymnasister och man lär känna intressanta ämnesområden, fenomen och nordisk kultur. Man blir också sporrade med språkbruk i vardagsliv, lär sig nödvändiga kunskaper med tanke på vidareutbildning och arbetsliv. Det finns sju kursböcker och böckerna är tillgängliga även digitalt. (LOPS 2016) Boken *Fokus* är från året 2016 och texterna och uppgifterna finns i samma bok, men bokserien *HEJA!* (1979) delar dessa in i två olika böcker och därför står de isär i följande lista. Bokserien *HEJA!* (1979) delar nordisk kultur in i två olika kurser (dvs. böcker) och därför finns det två olika textböcker med i materialet, medan boken *Fokus* (2016) inbegriper all nordisk kultur i en bok. Ändå kunde jag inte hitta arbetsboken för *HEJA! lukion ruotsi 1 kurs 3* (1979) och därför finns det bara en arbetsbok med.

Mitt material består av fyra böcker:

1. *Fokus kurs 2* (2016), skriven av Anna Blom, Sari Kaunisto, Marko Paasonen, Mikko Pajunen och Anssi Salonen.
2. *HEJA! Lukion ruotsi 1* (1979), Arbetsbok kurs 2, skriven av Tove Kuhlman, Raija Lankinen och Reijo Niemi.
3. *HEJA! Lukion ruotsi 1* (1979), Textbok kurs 2, skriven av Tove Kuhlman, Raija Lankinen och Reijo Niemi.
4. *HEJA! Lukion ruotsi 1* (1979), Textbok kurs 3, skriven av Tove Kuhlman, Raija Lankinen och Reijo Niemi.

Alla dessa böcker hör till undervisningen av årskurs ett i gymnasiet.

I denna kandidatavhandling används metoder som kallas för jämförandemetod och typindelning. Med jämförandemetod menas att man jämför två eller flera olika saker med varandra, till exempel i denna avhandling jämförs hur böcker av två lärobokserier (Fokus och HEJA!) innehåller kultur och hur stor skillnad det finns i kulturinnehållet. (Routio 2007) Med att använda typindelning avser man att man samlar ihop centrala saker av forskningsmaterial och sammanfattar sitt material informativt. Man kan samtidigt koncentrera sig på saker som verkar vara speciella, konstiga eller annorlunda i jämförelse med allmänna observationer. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006)

2. TEORETISK BAKGRUND

Innan det andra världskriget kunde man lära sig klassiska språk, som till exempel latin och grekiska. Då var det mer betydande att man lärde sig tolka texter och kunde tradera bland annat kultur och civiliserade kunskaper. Man tänkte inte på om det undervisade språket var nyttigt eller inte utan om språk hade någon kulturell betydelse för ett land eller samhälle, ansågs det vara viktigt. Efter andra världskriget ville man ändra på samhället på något sätt och man började fästa uppmärksamhet på utbildning. Vid språkundervisning syntes förändringen i början av 1960-talet när man fick rättigheten att studera ett annat språk än bara sitt eget modersmål. Man tänkte att förändringen kunde befrämja nationell och internationell förståelse. Då bildades de första läroplanerna som i dag är grunden till undervisning i allmänhet. (Sajavaara 2005:2–4)

2.1. Läroplaner

I denna del kommer läroplanerna från 2015 och 1985 presenteras. Som teoretisk bakgrund har jag sökt gymnasieläroplaner som har varit aktuella när avhandlingens undersökningsmaterial togs i bruk. Den första läroplanen är från 2015 och har varit gällande när den nyare boken av avhandlingen togs i bruk. Den andra läroplanen är från 1985 därför att inte någon äldre läroplan kunde hittas. Först presenteras läroplanen från år 1985 och sedan år 2015.

I dag är all undervisning baserad på läroplaner. Enligt boken *Opetuksen käsitemaailma* (2004:25–29) är läroplanernas mål att leda undervisningen och skapa dess syfte. Man kan inte ändra läroplanerna på en gång därför att man måste följa äldre läroplaner som däremot grundar sig på allt äldre traditioner – grunden för läroplaner mellan tider är likadan men detaljer förändras hela tiden och kan senare prestera större förändringar. (Kansanen 2004:25–29)

2.1.1. 1985

Enligt boken *Lukion opetussuunnitelman perusteet 1985* måste svenska språkets undervisning i lärokurs B handla om hela nordiska språkområdet, vara informativ och ge en aktuell bild om de nordiska länderna samt finlandssvenskarnas levnadsförhållanden. I boken finns det också att i samband med undervisningen behandlas hela det nordiska språkområdet. Meningen är att studerande lär sig inte bara om Sverige utan också om Norge och Danmark med hjälp av ljudprov och textexempel. Därutöver kan man behandla de vanligaste likheterna och skillnaderna som finns mellan ordförråd i svenska, norska och danska. (Kouluhallitus 1985:125) Till den andra kursen hör introduktion av ett annat nordiskt land – till exempel en familj i ett annat land, sommarjobb och så vidare. Exempel på teman är hem och familj, vänkrets, betydelse av språkkunskap och hem, skola och familj i ett annat nordiskt land. (Kouluhallitus 1985:128–129)

Lukion opetussuunnitelman perusteet 1985 berättar också om innehållet av den tredje kursen som liknar mer mitt tema. Denna kurs handlar bland annat om studerandenas eget land, Finland, och vilka särdrag det finns i Finland med tanke på de andra nordiska länderna, men också Nordens särdrag. Man får också några kompletterande uppgifter om de nordiska länderna samt vetenskap om svenskspråkiga och tvåspråkiga områden i Finland. (Kouluhallitus 1985:129)

2.1.2. 2015

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015 är grunden till undervisning i gymnasiet i dag och bestämmer över innehållet och teman för undervisningen och det som kommer att undervisas.

Läroplanen 2015 inbegriper att man lär sig svenska tillsammans med sitt eget modersmål, som oftast är finska eller i vissa fall samiska. I denna läroplan sägs det att mål och innehåll baserar sig på undervisningen i grundskolan. Meningen är att man fördjupar sina kunskaper och skicklighet samt förbättrar sin duktighet av interaktion och förtrogenhet i kultur och litteratur. Man lär sig också tolka och framställa olika uttrycksmedel. Speciellt viktigt är att ta i beaktande svenska språkets ställning som Finlands andra officiella språk. Från kulturell synvinkel måste man kunna njuta av språk,

litteratur och kultur samt sätta värde på språklig och kulturell mångsidighet. (Opetushallitus 2015:78–79)

Från kulturell synvinkel är innehållet i den andra kursen att lära sig om betydelsen av språk, interaktion, litteratur, kultur och medium. Meningen med den andra kursen är bland annat att förstå svenska språkets ställning bland alla språk i världen och i de nordiska länderna samt begripa hur svenska språket förändras och formas med tanke på andra språk. Viktigt är också att man fördjupar sin förståelse i finska kulturen. (Opetushallitus 2015:80)

2.3. Kultur

Enligt *peda.net* (2018) är kultur ett begrepp som man kan i princip tänka vara samma sak som levnadssättet. Till kultur hör alla de saker som man har lärt sig göra, värdera och njuta. Till exempel traditioner, konst, livsstil, sätt att fungera (till exempel sätt att äta eller hälsa), tankesätt och värdesystem. Kultur består av delade attityder, mål och bruk mellan en grupp, organisation eller ett folk och den är alltid ett kollektivt, inte individuellt, fenomen. Den delas med människor som lever i samma sociala omgivning, till exempel skola, arbetsplats eller stadsdel. (*peda.net* 2018)

Kultur kan delas in i en synlig och en osynlig del. Synliga delar är till exempel mat, kläder, byggnader och interaktion mellan andra människor. Osynliga är till exempel värden, normer och begrepp som hjälper oss tänka och uttrycka. (*peda.net* 2018)

2.4. Tidigare forskning

Arva Bergman från Jyväskylä universitet har skrivit sin magisteravhandling 2018 om kulturinnehåll i läroplanen. I sin avhandling koncentrerar hon sig på gymnasieläroplanen och läroboksserien *Magnet* samt forskar i hur kultur används, hur mycket det finns i forskningsmaterialet och om denna

läroboksserie håller sig till läroplanen för gymnasiet. Målet är att undersöka hur de olika nordiska länderna presenteras och behandlas. I sin sammanfattning berättar Bergman att lärobokserien *Magnet* uppfyller anspråk som står i läroplanen. Alla nordiska länderna behandlas lika mycket, ämnena behandlas mångsidigt ur olika synvinklar och det finns massor av lyrik och utdrag från nordisk skönlitteratur. (Bergman 2018)

En annan undersökning från Jyväskylä universitet är skriven våren 2002 av Hanna Perälä. I sin pro gradu -avhandling koncentrerar Perälä sig på A2-språk på lågstadiet och att hur kultur syns i lågstadieläroböcker. Perälä presenterar läroplanen för A2-svenska och berättar om kulturkompetens. Hon tar fram nordisk kultur, svenska språkets ställning i Finland och finlandssvensk samt svensk kultur. Perälä är speciellt intresserad av elevernas inläring av Norden med hjälp av forskningsmaterialet. Som metod använder Perälä en kvalitativ undersökning och hon letar inte efter teman eller enheter, utan skriver om all kultur som finns i böcker och sedan berättar vad som eleverna kan lära om den. De bokserier hon har valt att vara forskningsmaterialet är *Spurt* och *Kompisar*. (Perälä 2002)

3. ANALYS

I denna del är det dags för analysen. I analysdelen presenteras två läroboksserier och -böcker som används i avhandlingen, *Fokus* (2016) och *HEJA!* (1979). Dessa böcker är inte kända för mig och sedan tidigare har jag inte använt dem själv. Först kommer jag att presentera och analysera läroboken *Fokus kurs 2* och sedan böcker *HEJA!* kurs 2 och 3. All information som finns i analysdelen tas från läroböckerna som behandlas. Det som jag kommer att forska i denna analys är om det finns mer kultur i boken *Fokus kurs 2* (2016) än i böcker *HEJA!* kurser 2 och 3 (1979). I detta kapitel kommer jag att presentera läroböckernas texter, uppgifter och bilder. Jag kommer att söka efter de faktorer som har någonting med kultur att göra och analysera dem. Sedan kommer jag att jämföra kulturinnehållet av de böcker som jag har valt och berätta vilken bok innehåller mest kultur.

3.1. Bildanalys

Detta avsnitt handlar om bilder som finns i böcker *HEJA!* kurs 2 (1979) och kurs 3 (1979) samt *Fokus kurs 2* (2016). Olika bilder kommer att presenteras och behandlas både i allmänhet och separat i alla böcker.

3.1.1. Fokus

I *Fokus kurs 2* (2016) stöder bokens bilder de uppgifter och texter som finns på samma uppslag. Bilderna ger också uppfattningar och fantasibilder om saker som behandlas samt väcker intresset för ämnet – kultur i detta fall. Den viktigaste funktionen bilder har i läroböcker i allmänhet är att hjälpa studerande förstå saker som kanske utan skulle stå oklar. Alla bilder som är en del av denna analys är från bokens text- och uppgiftsdelen, inte från den grammatiska delen.

I boken *Fokus kurs 2* (2016) finns det 11 bilder som har någonting med kultur att göra. Bilderna indelas i olika grupper men analyseras tillsammans. Några bilder kan behandlas i flera olika grupper,

till exempel i grupperna natur och samhälle – inte bara till den ena gruppen. I boken finns det många bilder men i denna kandidatavhandling kommer bara de bilder behandlas som är relevanta med tanke på kultur.

I boken *Fokus kurs 2* finns det många grupper som bilder kan delas in i – natur, sport, samhälle och Norden tillsammans. Natur visas sammanlagt i sex bilder i hela boken. Man ser många geografiska fenomen som till exempel berg, fjordar, vatten och skogar som kan sättas ihop med den norska naturen. Det finns också fiskar, hästar och fåglar och dessa bilder handlar om Norge och speciellt Norges natur, därför att till exempel hästrasen på sidan 18 kommer från Norge. Hästen som syns i bilden på sidan 18 hör till sport men alla vet vad som är norskornas favoritidrottsgren – slalom och skidåkning. På sidor 18 och 23 ser man bra exempel på skidåkning och de kan man sätta ihop med natur.

En annan bild som berättar om Norge är till exempel på sidan 27, där man vill berätta någonting om det norska näringslivet. I bilden finns havslandskap med ett litet fartyg och man vet att norrmän är bekanta att leva av fiske Om man inte annars förstår att det handlar om Norge och dess saker, berättar sidans utseende mer än tillräckligt – nummer och text- och dialektexempel. Man kan tolka att de bilder som finns i boken är tydligt valda och de hänvisar till ämnet som behandlas.

Den viktigaste och mest berättande bilden är en bild på sidan 18. Där kan man hitta saker som hänvisar inte bara till Norges natur och näringsliv utan också till samhälle och sport. Saker som man skulle sätta ihop med samhället är operahuset i Oslo som står i mitten av bilden på sidan 18 samt flickan på vänster sida, som har på sig någon form av traditionell klädsel – den berättar något om samiska människor och ger på det sättet information om Norges geografiska område. Man vet också att oljan är en viktig del av det norska samhället och levebröd och därför betonas oljeborningsriggen på samma sida som de tidigare bilderna i detta kapitel. *Fokus* ger också glimtar av traditionella maträtter som finns i de nordiska länderna och som introducerar studerande i kultur samt ger synliga exempel. Till exempel på sidan 52 finns det en bild av en kräfta. Bilden kan sättas ihop med den populära svenska händelsen, kräftskivan.

Boken handlar inte bara om Norge utan om Norden tillsammans. Trots att det knappast syns i bilder märker man temat i andra delar i boken – men på sidor 55 och 122 ser man alla nordiska länder samt Island tillsammans i form av en karta eller alla flaggor från dessa länder. Trots att båda bilderna presenteras i samband med uppgifter, spelar de en viktig roll i båda fall med tanke på kultur och måste därför nämnas separat.

3.1.2. *HEJA!* kurs 2

Eftersom det finns två olika böcker som kommer att behandlas, analyseras de separat. Först analyseras boken för kurs 2 och sedan för kurs 3. Ingenting av dessa böcker innehåller många bilder och de som finns i böckerna är svartvita – böckerna är gamla och på 1970-talet var mängden av bilder i läroböcker mindre. Bilderna kan inte indelas i olika grupper därför att det inte finns tillräckligt med bilder att indela. Ändå finns det några exempel som berättar om kultur.

I boken *HEJA!* kurs 2 (1979) finns det en bild på sidan som är från Sverige – gamla byggnader i en stad, bussar och människor med skyltar där finns text på svenska. Bilden visar läsaren hur Sverige ser ut och visualiserar texten *18 En skola i Sverige* som berättar om landet.

På sidan 12 finns det en bild där det finns en lärare i mitten av bilden, elever som lyssnar och svarta tavlan i bakgrunden med några slags asiatiska bokstäver. Bilden betecknar hur mångsidig kulturundervisning har då varit.

På sidan 40 finns det en bild som berättar något om Finland och tiden när boken kom ut. Där finns det en vägvisare med båt och pil, bilar och i bakgrund står en tegelvägg med ett ord ”*TYÖTÄ!*” målat stort. På den tiden hade Finland en ekonomisk nedgång och texten på sidan 41 berättar om arbetslöshet.

3.1.3. *HEJA!* kurs 3

I boken *HEJA!* kurs 3 (1979) finns det bara två bilder som hör till kultur. Det finns också andra bilder, till exempel bilder om idrottsgrenar och allmänt vardagsliv men man kan inte säga vilka land de berättar om och de är därför irrelevanta med tanke på ämnet.

På sidan 29 finns det en bild på en gammal stad med massor av människor, bilar, byggnader och stora reklamskyltar. Texten 45 *Språkkurs* som står i samband med bilden handlar om språkkurser och speciellt Sverige och England och man kan inte säga vilket land bilden hänvisar till. Ändå finns det en liten detalj i bildens högra sida – det finns en reklamskylt med *VOLVO* och därför kan man säga att den hänvisar till Sverige och visualiserar Sveriges samhälle.

I slutdelen av boken finns det en text, 54 *Jag samlar frimärken*, som i sig inte berättar om kulturen. Ändå finns det en bild i början av texten där man kan se olika slags av svenska frimärken. Bilden är som en gammal tavla med detaljer *SVERIGE 50.00* och ord på andra språk. På frimärkena ser man symboler, platser, byggnader och andra objekt.

I boken *Fokus kurs 2* (2016) finns det många bilder och de flesta av bilderna innehåller kultur. Med hjälp av bilderna får man en äkta erfarenhet om hur saker ser ut. Bilderna väcker också intresset för saker som behandlas samt hjälper elever att förstå det som det talas om. Samarbetet mellan bilder och texter i boken *Fokus* är viktig därför att allt som finns i texterna syns också i bilderna på sidan bredvid. I böckerna *HEJA!* kurs 2 och 3 finns det inte så många bilder med kultur. Det finns bilder om vardagsliv och andra vanliga saker men man måste oftast föreställa sig hur saker som står i texter ser ut. Bilderna som finns har knappast någonting att göra med texter och de fungerar som dekorationer.

3.2. Textanalys

I detta avsnitt kommer att analyseras alla texter som innehåller kultur.

3.2.1. FOKUS

I boken *Fokus kurs 2* (2016) finns det sex texter och tre av dessa handlar om kultur. Den första och sjätte texten berättar om Norge och text nummer fyra handlar om Sverige. Texterna om Norge kommer att behandlas först. I denna del analyseras texterna separat. Resten av texterna handlar om vänskap (2. *Vänner för livet*), mat (3. *Köttbullar eller sushi?*) och stress (5. *Stressa mindre!*).

Den första texten *Upptäck Norge!* är på sidan 19 och börjar såhär: ”Norge är ett spännande land att resa i. Naturen är storslagen och folk är vanliga och glada. Det finns mycket att se och uppleva.” Den första satsen berättar att det finns mycket med kultur att göra i texten och väcker intresset för det. Texten är en sida lång och där berättar man om Norges turistmål, maträtter, arbetsliv, hobbyer och allmän information om Norge. Texten fungerar också som reklam för sådana som inte känner Norge, till exempel ”Se Geirangerfjorden”, ”Åk slalom på sommaren!” och ”Kolla in operahuset i Oslo!”. Man förklarar allt som behandlas i en bild på sidan 18 (Se 3.1.1) samt berättar om några allmänna detaljer, som sevärdheter, maträtter, arbetsfält och hobbyer som finns i bilden bredvid – man vill väcka intresset för texten med hjälp av kulturella saker och på det sättet för svenska språket. Texten ger en mångsidig bild och mycket nyttig information om Norge. Samarbetet mellan texter och bilder hjälper att förstå och man lär sig bättre det som man läser.

Text nummer sex *Norge i mitt hjärta* på sidan 112 är skriven ur turistsynvinkel och ger ett exempel på hur livet är i Norge. Det finns en flicka som har flyttat efter kärleken till Stavanger, Norge, ett par år sedan. Hon berättar om sitt förhållande och hur hon kom till att flytta, hur det har varit att lära sig språket, olika saker om naturen och norrmännen och hur det är att flytta samt det bästa med Norge. Språket hör till kultur och det som man får veta tack vare denna text är att det finns olika dialekter i Norge, att vid universitetet i Stavanger lär man bokmål och att Norge är ”ett otroligt vackert land under alla årstider”. Flickan i texten lyfter också fram saker som inte tidigare har talats om i

boken, till exempel att Norge är en monarki med sin kungliga familj som är älskad av norrmännen. Det finns också att small talk inte hör till Norges kultur.

Den första texten är som en reklam som lockar till att besöka landet och ger några exempel på sevärdheter och saker som är värda att pröva i Norge. Text nummer sex däremot berättar om någons äkta tankar och går djupare in på landets kultur och praktiska saker som man ska ta till hänsyn.

Det finns också en text som innehåller saker om Sverige och landets kultur. Text nummer fyra *Modebloggare har makt* på sidan 66 berättar om en modebloggares arbete, hur hon får sina idéer och hur olika trender och trendkläder skiftar. Dessutom berättar texten lite om den svenska beklädnadsaffären *Hennes & Mauritz (H&M)* och att klädindustrin omsätter omkring 100 miljarder kronor om året. Man får veta att modebloggare är en viktig del av den svenska modekulturen. Texten handlar inte om vanliga saker som natur och sevärdheter som resten av boken, utan koncentrerar på så kallade marknadssaker.

3.2.2. HEJA! kurs 2

I boken *HEJA! kurs 2* (1979) finns det en text, *18 En skola i Sverige*, där man berättar om Birgitta, som är en gymnasieelev från Sverige och besöker Finland. Hon jämför det svenska skolsystemet med det finska skolsystemet och berättar om observationer hon har märkt mellan dem. I texten finns det också andra kulturer som behandlas – till exempel Jasmina från Jugoslavien och Victor från Libanon.

Text nummer 30 *Arbetslöshet* på sidan 41 berättar om arbetslösheten och den dåliga ekonomiska situationen som var aktuell på 1970- och 1980-talet. Trots att texten berättar om Finlands situation och lyfter den fram att bland annat den ekonomiska situationen är bättre i Sverige, är denna text viktig med tanke på Finlands kultur och kulturhistoria.

3.2.3. *HEJA!* kurs 3

I boken *HEJA!* kurs 3 (1979) finns det två texter som innehåller kultur. Text 38 *Om vi kunde intervju Björn Borg* på sidan 14 berättar om en fiktiv intervju, där man ställer frågor till en person som spelar Björn Borg och svarar på frågorna på samma sätt som den svenska legenden skulle svara. Texten handlar om Borgs liv, karriär och träning med mera. I texten finns det inte så många kulturella saker men huvudpersonen är en viktig del av svensk historia och måste därför tas med i avhandlingen. Andra personer som Percy Rosberg och Lennart Bergelin blir också presenterade vid sidan av Björn Borg.

Den andra texten 45 *Språkkurs* handlar om gymnasister som studerar på språkkurser i olika länder. I texten finns det en flicka, Marita, som berättar om språkkurser som hon har gått och det allmänna livet i länderna. Med hjälp av texten får man någon slags bild om olika kulturer.

I boken *Fokus* (2016) finns det mycket kultur i texter. De texter som innehåller kultur fungerar som reklam för de länder som blir behandlade. Man får en mångsidig bild om landet som behandlas. Däremot finns det inte så mycket kultur i böcker *HEJA!* kurserna 2 och 3 (1979). Det finns några texter som innehåller kultur men de är bara några små saker.

3.3. Uppgiftanalys

I detta avsnitt behandlas uppgifterna av *Fokus* kurs 2 (2016) och *HEJA!* kurs 2 (1979). I andra delar av analys finns det två böcker av bokserien *HEJA!* (1979) men i detta avsnitt behandlas bara kursens 2 arbetsbok. Arbetsboken för *HEJA!* kurs 3 (1979) finns inte tillgänglig.

3.3.1. *Fokus*

I denna del analyseras uppgifternas kulturinnehåll från boken *Fokus kurs 2* (2016). Uppgifter som är i samband med bilder i läroboken behandlades tidigare och nu koncentreras på de uppgifter som är relevanta med tanke på temat i avhandlingen. I detta avsnitt behandlas uppgifter i olika grupper men ändå tillsammans i samma avsnitt. Det finns olika typer av uppgifter i *Fokus* (2016) som till exempel lyssna och upprepa, paruppgifter, fyll i, översätt, lyssna och svara på frågorna och sök fraser på texten och nätet.

Uppgifttyperna delas jämnt i boken men det finns några observationer med tanke på kultur. Paruppgifter är ofta i samband med ”sök information på nätet”- uppgifter och uppgifter som görs parvis handlar oftast om samhälle, näring och Norden tillsammans. Hörförståelseuppgifter är oftast tillsammans med ”upprepa” eller ”svara på frågorna” och de handlar om natur, mat, Norden tillsammans och samhälle.

I boken *Fokus kurs 2* (2016) vill man att studerande lär känna bokens kulturinnehåll genom muntliga uppgifter. Ett bra exempel är i början av boken på sidan 24, uppgift 3c – där måste man översätta satserna i en tidigare uppgift (3b) parvis. I uppgift 3b ska man fylla i ord som saknas från satsen. Det som upprepas i boken är samarbetet av bilder och texter samt texter och uppgifter – man tar alltid hänsyn till att läsaren förstår vad som hen läser och detta hjälper samarbetet av bilder och texter samt texter och uppgifter.

3.3.2. *HEJA!* kurs 2

I boken *HEJA!* kurs 2 arbetsbok (1979) finns alla textuppgifter tillsammans med grammatiska uppgifter – i motsats till boken *Fokus* där grammatiska delen finns separat. I den nyare boken som används i denna avhandling finns grammatiska delen separat i slutet av boken. Strukturen av uppgifterna är likadan genom hela boken – en eller två paruppgifter, en ”fyll i” uppgift eller en översättningsuppgift, grammatiska uppgifter och till sist läs- eller hörförståelseuppgifter. I allmänhet är många paruppgifter, läsförståelseuppgifter, fyll i-uppgifter och grammatiska uppgifter dominerande i boken.

I arbetsboken finns det inga riktiga uppgifter som innehåller kultur. Ändå finns det uppgifter som är bundna till texter och på det sättet i kontakt med kultur. Till exempel på sidan 9 finns det en paruppgift, där man måste ställa frågor till varandra och hitta svaren från texten *En skola i Sverige* som tidigare behandlades. På sidan 75 finns det ett likadant exempel som på sidan 9 (se satsen före) och genom detta exempel får man chansen att lära sig någonting nytt från 1970-talets liv.

Uppgiftdelen är mest jämn av alla delar mellan materialet. Det finns lika många uppgifter i böckerna, olika typer, man får skriva och upprepa i båda böckerna. Därför att det finns mer kultur i allmänhet i boken *Fokus* (2016) finns det också mer uppgifter som innehåller kultur. Uppgifterna baserar sig oftast på texter och därför har *HEJA!* (1979) inte så mycket kulturinnehåll.

3. SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I denna kandidatavhandling forskade jag i kulturinnehållet mellan två årtal i böckerna *HEJA!* kurser 2 och 3 (1979) och *Fokus kurs 2* (2016). Läroböckerna hör till undervisningen av årskurs ett i gymnasiet. Mitt syfte var att kartlägga och forska i hur mycket kultur användes i läroböcker år 1979 i jämförelse med läroboken från 2016. Jag var intresserad av hur kultur är bunden till texter, uppgifter och bilder i forskningsmaterialet.

Mina forskningsfrågor var:

1. Hur stor är skillnaden av kulturinnehållet i boken från 1979 jämförelsevis i boken från 2016?
2. Hur syns kultur och hurdana former har den i forskningsmaterialet?

Mitt material bestod av böcker *Fokus kurs 2* (2016), *HEJA! lukion ruotsi 1* textböcker av kurser 2 och 3 (1979) samt *HEJA! lukion ruotsi 1* arbetsbok av kurs 2 (1979). Jag analyserade mitt material i tre delar: bilder, texter och uppgifter.

De största skillnaderna i kulturinnehållet mellan böckerna handlar om bilder. I *Fokus* (2016) finns det många bilder och alla dessa har någon mening – de hör tillsammans med uppgifter eller texter och hjälper eleverna visualisera de saker som behandlas. I *HEJA!* -böckerna för kurserna 2 och 3 finns det knappast någon bild om kultur. De bilder som finns i böckerna handlar oftast om det vanliga livet – det finns bilder på flickor eller människor som cyklar och ett par bilder på Stockholm eller frimärken. Man måste ofta föreställa sig hur saker som behandlas ser ut. När jag gjorde analysen av bilderna tänkte jag att det måste ha varit dyrt att få bilderna i äldre böcker och därför finns det så få av dem. Jag fungerade också att bilder inte har spelat så stor roll i allmänhet som de gör idag. I boken *Fokus* (2016) finns det olika teman i bilder med tanke på kultur. Det finns saker om sport, mat, natur, näringsliv och traditioner samt Norden tillsammans, medan i böckerna av *HEJA!* (1979) finns det bilder om näringsliv, samhälle och Norden tillsammans. De bilder som handlar om till exempel sport har ingenting med kultur att göra.

Sedan analyserade jag texterna. Det finns mer texter i *HEJA!* böckerna för kurserna 2 och 3 (1979) men kulturinnehållet är större i boken *Fokus* (2016). Den nyare boken koncentrerar sig mer på de nordiska länderna och ger mer information om dem än de äldre böckerna. Det finns också saker om olika teman som hör till kultur – samhälle, natur, sport, mat, traditioner och näringsliv. I *HEJA!* -böckerna (1979) märkte jag bara sport, samhälle och näringsliv samt Norden tillsammans.

Den sista analysdelen i min avhandling handlade om uppgifter. Det finns ingen arbetsbok av *HEJA!* kurs 3 tillgänglig och därför var jag tvungen att analysera bara en bok från året 1979. Av alla delar i analysen var uppgiftdelen mest jämnt. Det finns lika stor mängd av uppgifter i båda böckerna, lika många typer av uppgifter och man får både skriva och upprepa i båda böckerna. En sak jag ändå märkte var att därför att det finns mer kultur i allmänhet i boken *Fokus* (2016) och uppgifterna baserar sig oftast på texter, finns det också mer uppgifter som handlar om kultur i det nyare forskningsmaterialet.

Först skrev jag grundinformation och analys om *Fokus* (2016). Det fanns mycket att skriva om och jag var tvungen att lämna bort några saker därför att avhandlingen skulle ha blivit för lång med allt kulturinnehåll som det fanns. Sedan började jag skriva om *HEJA!* (1979) och förstod att det finns nästan ingenting att skriva om och jag var tvungen att ta de minde sakerna som det finns i böckerna. Forskningsmaterialet var svårt att analysera därför att det finns så många år mellan böckerna och läroböckerna har utvecklats mycket under åren. Trots att det finns i läroplanen från år 1985 (Se 2.1.1.) att kultur har delats in i två olika kursböcker, finns det knappast något i någondera av dessa två böcker. Vidare forskning av böcker med lika stor årsskillnad skulle vara intressant i djupare nivå.

5. LITTERATUR

Bergman, A. 2018: KULTUR I LÄROPLANEN FÖR GYMNASIET OCH LÄROBOKSSERIEN MAGNET. Magisteravhandling i svenska. Jyväskylä: Institutionen för språk- och kommunikationsstudier. [Citerat 03.02.2020]. Tillgänglig: <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/58699/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201806213319.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.

Blom A., Kaunisto S., Paasonen M., Pajunen M. & Salonen A., 2016: FOKUS kurs 2. Helsinki: Otava.

Kansanen, P. 2004: Opetuksen käsitemaailma. WS Bookwell Oy, Juva. S. 25-29.

LOPS 2016: Fokus I: Otava Oppimisen palvelut. [Citerat 20.02.2020]. Tillgänglig: <<https://oppimisenpalvelut.otava.fi/tuotteet/lukio/fokus-lops-2016/>>.

Kouluhallitus, 1985: Lukion opetussuunnitelman perusteet 1985. Helsinki: Valtion painatuskeskus S. 125-129.

Kuhlman T., Lankinen R. & Niemi R., 1979: HEJA! lukion ruotsi 1. Arbetsbok kurssi 2. Helsinki: Werner Söderström.

Kuhlman T., Lankinen R. & Niemi R., 1979: HEJA! lukion ruotsi 1. Textbok kurssi 2. Helsinki: Werner Söderström.

Kuhlman T., Lankinen R. & Niemi R., 1979: HEJA! lukion ruotsi 1. Textbok kurssi 3. Helsinki: Werner Söderström.

Opetushallitus, 2015: Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015. Helsinki: Opetushallitus. [Citerat 19.02.2020].
Tillgänglig: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/172124_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf>.

Peda.net, 2018: Mitä on kulttuuri? I: Monikulttuurisuuden kohtaaminen kansalaisopistossa – koulutusmateriaali 2018. [Citerat 20.4.2020]. Tillgänglig: <<https://peda.net/kol/foorumi/m/mkk/t2kk/mit%C3%A4-on-kulttuuri>>.

Perälä, H. 2002: Kultur i svenskundervisning – det nordiska inslaget i läroböckerna i svenska. Jyväskylä: Institutionen för nordiska språk. [Citerat 03.02.2020]. Tillgänglig: <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/11432/haperala.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.

Routio, P. 2007: Vertailu. [Citerat 23.5.2020]. Tillgänglig: <<http://www2.uiah.fi/projects/metodi/072.htm>>.

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A, 2006: Tyypittely. [Citerat 24.4.2020]. Tillgänglig: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_5.html>.

Sajavaara, K. 2005: KIELIVALINNAT JA KIELTEN OPISKELU. [Citerat 26.02.2020]. Tillgänglig: <<https://www.mv.helsinki.fi/home/niskanen/sajavaara.pdf>>. S. 2–4